

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
01.10.2015
RT I, 06.10.2015, 11

1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 ja 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonides riigilõivuseaduse § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 põhiseaduslikkuse kontroll

Vastu võetud 01.10.2015

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-25-15
Otsuse kuupäev	1. oktoober 2015
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Hannes Kiris, Jaak Luik, Jüri Põld, Tambet Tampuu
Kohtuasi	1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 ja 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonides riigilõivuseaduse § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 põhiseaduslikkuse kontroll
Menetluse alus	Harju Maakohtu 1. juuli 2015. a määrus tsiviilasjas nr 2-14-21977 ja Tallinna Ringkonnakohtu 6. juuli 2015. a määrus tsiviilasjas nr 2-13-46841
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I, 12.07.2013, 15; RT I, 20.11.2013, 3 ja RT I, 21.05.2014, 9; RT I, 29.06.2014, 66) § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 ja 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonides) olid põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Tsiviilasjas nr 2-14-21977 esitas Hans Mihkelson Harju Maakohtule hagi Indrek Kukemelgi vastu laenulepingust tuleneva võla väljamõistmiseks. Hagiavalduse esitamisel 11. juunil 2014 tasuti riigilõivu 4764 eurot (4714 eurot hagi esitamisel ja 50 eurot hagi tagamise taotluse esitamisel) ning viivise nõude esitamisel 14. jaanuaril 2015 riigilõivu 1243 eurot.

29. mail 2015 esitas hageja esimese astme kohtule taotluse enamtasutud riigilõivu tagastamiseks riigilõivuseaduse (RLS) sätete vastuolu tõttu põhiseadusega ja sätete põhiseaduse vastaseks tunnistamiseks. Hageja tugines taotluses asjaolule, et Riigikohus tunnistas oma 26. mai 2015. a otsuses asjas nr 3-4-1-59-14 RLS § 57 lg-d 1 ja 15 koostoimes lisaga 1 (1. juulist 2014 kuni 31. detsembrini 2014 kehtinud redaktsioonis) ning RLS § 59 lg-d 1 ja 15 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2015 kehtinud redaktsioonis) põhiseadusega vastuolus olevaks ning kehtetuks osas, milles tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro tuli tasuda riigilõivu kuni 10 500 eurot. Hageja taotles enamtasutud riigilõivu 2557 euro tagastamist.

2. Tsiviilasjas nr 2-13-46841 esitas If P&C Insurance AS 8. oktoobril 2013 Harju Maakohtule hagi AS Eesti Liinirongid vastu 518 101 euro 42 senti ja viivise väljamõistmiseks. Hagi esitati elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu. Hagiavalduse esitamisel tasus hageja riigilõivu 4823 eurot 6 senti RLS § 57 lg 1 ja

lisa 1 alusel. Maakohus jättis hagi 26. jaanuari 2015. a otsusega rahuldamata. Hageja esitas maakohtu otsuse peale 25. veebruaril 2015 apellatsioonkaebuse, mille Tallinna Ringkonnakohus jättis 22. mai 2015. a otsusega rahuldamata.

10. juunil 2015 esitas hageja apellatsioonimenetluses Tallinna Ringkonnakohtule taotluse enamtasutud riigilõivu 1623 euro 6 sendi tagastamiseks riigilõivuseaduse sätete vastuolu tõttu põhiseadusega. Hageja tugines Riigikohtu 26. mai 2015. a otsusele asjas nr 3-4-1-59-14.

KOHTUTE TAOTLUSED

3. Tuginedes Riigikohtu 26. mai 2015. a otsusele asjas nr 3-4-1-59-14, leidis Harju Maakohus, et riigilõivuseaduse (31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis) § 57 lg 1 koostoimes RLS lisa 1 viimase lausega olid põhiseadusega vastuolus osas, milles nõuti tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro hagiavalduse esitamisel riigilõivu 3400 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 500 euro.

4. Tuginedes samuti Riigikohtu 26. mai 2015. a otsusele asjas nr 3-4-1-59-14, leidis Tallinna Ringkonnakohus, et RLS (1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 kehtinud redaktsioonis) § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 olid põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro.

5. Kohtud leidsid, et tsiviilasjades nr 2-14-21977 ja 2-13-46841 ei esine asjaolusid, mille tõttu peaks RLS lisa 1 viimases lauses sätestatud riigilõivu kõrgeima määra põhiseaduspärasuse hindamisel otsustama Riigikohtu senisest praktikast erinevalt. Kuna hagiavalduse esitamisel tasuda tulnud riigilõivu vaidlustatud määrad pole vajalikuks abinõuks menetlusökonoomia ega õigusemõistmise kulutuste kandmise eesmärgi täitmiseks, vaid need riivavad otseselt kohtusse pöördumise õigust, on vaidlustatud riigilõivu tasumist ettenägevad sätted vastuolus põhiseadusega. Kohtud leidsid, et kuna riigilõiv on tasutud põhiseadusega vastuolus oleva normistiku alusel, tuleb enamtasutud riigilõiv hagejatele tagastada.

6. Harju Maakohus, juhindudes põhiseaduspärase riigilõivumäära kindlakstegemisel Riigikohtu 26. mai 2015. a otsuses asjas nr 3-4-1-59-14 esitatud seisukohtadest, leidis, et põhiseaduspärase riigilõivu suuruseks tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro on 3400 eurot. Tallinna Ringkonnakohus leidis, et selliseks põhiseaduspäraseks riigilõivuks on 3200 eurot.

7. Harju Maakohtu taotlus jõudis Riigikohtusse 6. juulil 2015. Tallinna Ringkonnakohtu taotlus jõudis Riigikohtusse 13. juulil 2015.

8. Kolleegium liitis 10. septembri 2015. a määrusega Harju Maakohtu 1. juuli 2015. a määrusega ja Tallinna Ringkonnakohtu 6. juuli 2015. a määrusega algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve asjad ühte menetlusse ja määras liidetud põhiseaduslikkuse järelevalve asja numbriks 3-4-1-25-15 (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. septembri 2015. a määrus asjas nr 3-4-1-25-15).

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

9. Riigikogu leiab, et kuna vaidlustatud sätted on sama sisuga kui Riigikohtu 26. mai 2015. a otsusega põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks tunnistatud normid ning erinevad on vaid riigilõivu tasumise ajal kehtinud riigilõivuseaduse redaktsioonid, võivad eelnimetatud Riigikohtu otsusest tulenevalt praegusel juhul vaidlustatud riigilõivumäärad olla samuti põhiseadusega vastuolus.

10. Justiitsministri hinnangul on 1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 konkreetse normikontrolli raames põhiseadusega kooskõlas osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro. Samuti on justiitsministri hinnangul 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 konkreetse normikontrolli raames põhiseadusega kooskõlas osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 500 euro.

Justiitsminister ei nõustu ringkonna- ega maakohtu käsitustega. Konkreetsetes normikontrollis tuleb normi põhiseadusele vastavust hinnata konkreetse kohtuasja asjaolude põhjal, lähtudes mh hageja isikust ja tema tegelikust võimest riigilõivu tasuda, õigusvaidluse olemusest ning hagiavalduse esimest. Tsiviilasjas nr 2-13-46841 on menetlusosalisteks äriühingud ja puuduvad andmed, mis viitaksid, et 4823 euro 6 sendi suurune riigilõiv oleks hagejale olnud ülemäära koormav. Hageja If P&C Insurance AS puhaskasum 2013. a-l oli 13 242 eurot. Ka tsiviilasjas nr 2-14-21977 puuduvad andmed, et vaidlustatud sätete alusel nõutud riigilõiv oleks olnud hagejale liiga koormav.

11. Õiguskantsler leiab, et kuna Riigikohus tunnistas oma 26. mai 2015. a otsusega asjas nr 3-4-1-59-14 põhiseadusega vastuolus olevaks ning osaliselt kehtetuks 1. juulist 2014 kuni 31. detsembrini 2014 kehtinud RLS § 57 lg-d 1 ja 15 koostoimes lisaga 1, olid sama sisuga normid põhiseaduse vastased ka sellele vahetult eelnenud ajavahemikel 1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 ning 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014. Riigi üldine majanduslik seis ei muutunud vahepealsel ajal määral, mis tingiks teistsuguse seisukoha.

12. Hageja If P&C Insurance AS nõustub Tallinna Ringkonnakohtu 6. juuli 2015. a kohtumääruses tsiviilasjas nr 2-13-46841 toodud põhjendustega ja on seisukohal, et RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. septembrist

2013 kuni 29. novembrini 2013 kehtinud redaktsioonis) on osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagiavalduse esitamisel tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro, põhiseadusega vastuolus. Põhiseaduspärane riigilõiv tsiviilasjas nr 2-13-46841 esitatud hagilt hinnaga 649 222 eurot 37 senti oli 3200 eurot.

13. Kostja AS Eesti Liinirongid nõustub Tallinna Ringkonnakohtu põhjendustega ja leiab, et RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 kehtinud redaktsioonis) on põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro. Põhiseaduspärane riigilõiv tsiviilasjas hinnaga 649 222 eurot 37 senti on 3200 eurot.

14. Hageja Hans Mihkelson on Riigikohtu 26. mai 2015. a otsuses asjas nr 3-4-1-59-14 esitatud põhjendustele tuginedes seisukohal, et RLS § 57 lg 1 koostoimes RLS lisa 1 viimase lausega (31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis) on põhiseadusega vastuolus osas, milles nõuti tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro hagiavalduse esitamisel riigilõivu 3400 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro.

15. Kostja Indrek Kukemelk ei esitanud Riigikohtule seisukohta vaidlustatud sätete põhiseaduspärasuse kohta.

VAIDLUSTATUD SÄTTED

16. Riigilõivuseaduse (RT I, 12.07.2013, 15; RT I, 20.11.2013, 3 ja RT I, 21.05.2014, 9; RT I, 29.06.2014, 66) § 57 „Tsviilkohtumenetluse toimingud” lg 1:

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt haghinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana. [---]”

17. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivumäärad avalduse esitamise eest kohtumenetluses (eurodes)” (1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 ja 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonides) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni (kaasa arvatud)	Riigilõiv tsviilkohtumenetluses avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu	Riigilõivu täismäär
500 000	3200	3400

„Tsviilasja hinna puhul üle 500 000 euro tasutakse riigilõivu 3400 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 500 euro. Kui eelnimetatud tsiviilasja hinnaga avaldus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, tasutakse riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro. [RT I, 31.01.2014, 26 - jõust. 10.12.2013 - Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus tunnistas riigilõivuseaduse § 57 lõiked 1 ja 15 ning lisa 1 (alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis) põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab tsviilkohtumenetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.]”

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

18.Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 9 lg 1 järgi saab esimese või teise astme kohus algatada põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse, kui on jätnud asjassepuutuva õigustloova akti kohtuasja lahendamisel kohaldamata. Kohtuasja lahendamine hõlmab nii kohtuasja sisulise kui ka asjaga seotud menetluslike küsimuste lahendamise. Praegusel juhul on Harju Maakohus ja Tallinna Ringkonnakohus algatanud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse kohtuasjaga seotud menetluslikku küsimust lahendades.

19. Riigilõivu tasunud isik või isik, kelle eest lõiv tasuti, saab enamtasunud riigilõivu tagastamise taotluse esitamisel põhiseaduse § 15 lg 1 alusel nõuda vähemalt kohtulahendi jõustumiseni riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist (Riigikohtu üldkogu 28. veebruari 2013. a otsus asjas nr 3-4-1-13-12, p 36; 2. aprilli 2013. a määrus asjas nr 3-2-1-140-12, p 20). Tsviilasjades nr 2-13-46841 ja 2-14-21977 on menetlusosalised taotlenud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist enne menetluse jõustumud lahendiga lõppemist. Harju Maakohtu 1. juuli 2015. a taotlus ja Tallinna Ringkonnakohtu 6. juuli 2015. a taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse algatamiseks on seega lubatavad.

20.Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (PSJKS § 14 lg 2).

21. Harju Maakohus tunnistas 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 1 koostoimes lisa 1 viimase lausega põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle

500 000 euro tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 3400 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 500 euro. Tallinna Ringkonnakohus tunnistas 1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagiavalduse esitamisel tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro. Kuna kohtud olid menetlenud hagiavaldust 1 022 797 euro 99 senti nõudes, mille esitamisel oli kohustus tasuda riigilõivu 5957 eurot, ja hagiavaldust hinnaga 649 222 eurot 37 senti, mille esitamisel tuli tasuda riigilõiv 4823 eurot 6 senti, oleksid maa- ja ringkonnakohus pidanud vaidlustatud sätete põhiseaduspärasuse korral tegema enamtasutud riigilõivu tagastamise kohta teistsuguse otsustuse (taotlused rahuldamata jätma) kui sätete põhiseadusvastasuse korral. Kolleegium leiab, et enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluste lahendamise ajal Harju Maakohus ja Tallinna Ringkonnakohtus olid vaidlustatud redaktsioonides RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 asjassepuutuvad sätted osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro. Siinjuures tuleb silmas pida järgmist.

22. Harju Maakohus tunnistas põhiseaduse vastaseks 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 1 koostoimes lisa 1 viimase lausega osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 3400 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 500 euro (maakohu otsuse resolutsiooni p 2 ja põhjenduste p 12). Samas oli Riigikohus 10. detsembri 2013. a otsuses tunnistanud RLS § 57 lg-d 1 ja 15 ning lisa 1 (alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis) põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab tsiviilkohtumenetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus asjas nr 3-4-1-20-13). Sellest tulenevalt pidanuks Harju Maakohus kontrollima RLS § 57 lg-s 1 koostoimes lisaga 1 sätestatud riigilõivu n-õ soodusmäära põhiseaduspärasust. Seega ei olnud Harju Maakohu taotluse seisukohast asjassepuutuv 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 mitte osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 3400 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 500 euro, vaid osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 500 000 euro tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro. Kolleegium kontrollib vaidlustatud sätete põhiseaduspärasust viimati nimetatud osas.

23. Harju Maakohus ja Tallinna Ringkonnakohus on alustanud praegust põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetlust viitega Riigikohtu 26. mai 2015. a otsusele põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-59-14. Selles otsuses leidis kolleegium, et RLS lisa 1 tabeli järel sätestatud rahalise kohustuse lagi, mille järgi tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro tasutakse riigilõivu 3400 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 500 euro, ei ole mõeldukas õigusemõistmise kulused arvestades osas, milles see sätestab riigilõivumäära ülempiiriks 10 500 eurot (Riigikohtu 26. mai 2015. a otsus asjas nr 3-4-1-59-14, p-d 23–41). Kolleegium leidis selles otsuses, et vaidlustatud lõivumäärad kuni 3400 euroni ulatuvas osas ilmselgelt ei ületa tsiviilasja lahendamise tegelikke kulusid tsiviilkohtumenetluses. Seetõttu määras kolleegium tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro tasutavaks riigilõivuks 3400 eurot, kuni seadusandja kehtestab uue riigilõivumäärade ülempiiri tsiviilkohtumenetluses.

24. Lähtudes Riigikohtu 26. mai 2015. a otsuses esitatud põhjendustest, on kolleegium seisukohal, et RLS lisa 1 tabeli järel sätestatud rahaline kohustus, mille järgi tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro tasutakse riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro, piirab osas, milles see sätestab riigilõivumäära ülempiiriks 10 000 eurot, ebaproportsionaalselt isikute põhiõigusi ja on seega põhiseadusega vastuolus. Kolleegium leiab, et maakohu määratud 3400 euro suurune riigilõiv on kooskõlas põhiseadusega.

25. Kolleegium jääb oma 26. mai 2015. a otsuses asjas nr 3-4-1-59-14 esitatud kaalutluste juurde ja tunnistas PSJKS § 15 lg 1 p-st 5 juhindudes, et 1. septembrist 2013 kuni 29. novembrini 2013 ja 31. maist 2014 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonides RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 olid põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro tuli tasuda riigilõivu 3200 eurot + 0,25 protsenti tsiviilasja hinnast, kuid mitte üle 10 000 euro.

Priit Pikamäe, Hannes Kiris, Jaak Luik, Jüri Pöld, Tambet Tampuu